

*Голушко В. В., студентка 5 курсу
I групи Інституту підготовки кадрів
для органів прокуратури та криміналь-
ної юстиції Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ

Однією із проблем, яка протягом тривалого часу була й залишається предметом для обговорення науковцями, є визначення оптимальних шляхів для досягнення мети покарання. Вирішення цієї проблеми органічно пов'язано з питаннями боротьби зі злочинністю та передусім, з її найбільш небезпечним проявом – рецидивною злочинністю.

Складовими мети покарання відповідно до Кримінального кодексу України є кара, виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

На думку О. О. Шкута, законодавче закріплення в Кримінальному кодексі України поняття ресоціалізації засуджених як складової мети покарання дозволить досягти іншу її складову запобігання вчиненню засудженими нових злочинів. Неможливо ставити за мету покарання лише виправленням

засуджених і запобіганням вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

Суспільство повинно бути зацікавлене в корінній переробці свідомості засудженого, і тому законодавець повинен не тільки обмежуватися досягненням виправлення, але і вимагати закріплення в особи таких властивостей і звичок, які виключають можливість вчинення злочину. Держава, караючи злочинця, повинна зробити всі можливі ресоціалізаційні заходи, щоб він більше не вчиняв злочинів [1, с. 204].

Категорія «виправлення» є базовою, такою, що визначає напрям та зміст досить тривалого за часом та складного за змістом процесу карально-виховного впливу на засуджену особу, в той же час є результатом цього процесу. За визначенням законодавця, виправлення засудженого – це процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки, необхідна умова ресоціалізації. Ресоціалізація, як більш широке поняття, полягає у свідомому відновленні засудженого у соціальному статусі повноправного члена суспільства, повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя у суспільстві (ст. 6 КВК). З цього визначення помітно, що процес ресоціалізації – більш складний і відповідальний етап у житті засуджених [2, с. 163].

Розділяючи точку зору законодавця, більшість вчених у галузі кримінально-виконавчого права схиляються до того, що поняття «ресоціалізація» більш широке, ніж «виправлення», і включає в себе останнє.

Досягти ресоціалізації, тобто свідомо «переродитися» в моральному плані, не пройшовши процесу виправлення, неможливо. Отже, виправлення засуджених є одним із елементів їх ресоціалізації. Без досягнення виправлення засуджених процес ресоціалізації буде безрезультатним і безглуздим, тому що неможливо примусово адаптувати до життя в нормальному суспільстві особу, чий помисли і інтереси направлені проти самого суспільства, не дивлячись на всі застосовані до нього заходи виправлення.

Як необхідно впливати на засудженого задля викорінення з його свідомості шкідливих звичок і поновити його в соціумі як повноправного члена суспільства? На перший погляд вирішення такого завдання може звестися лише до застосування кари та інших правообмежень, що впливають із встановленого порядку відбування покарання, оскільки одна з цілей покарання – справити превентивний вплив не лише на засудженого, але й на вільних громадян. Проте ці припущення є помилковими й на практиці зводяться нанівець, оскільки застосування до засуджених однієї лише кари породжує в їх свідомості ще більший супротив діючій системі. Отож виникає необхідність у пошуку нових шляхів для повернення засуджених у суспільство соціально корисними та правосвідомими громадянами, а саме ефективних елементів їх виправлення та ресоціалізації [3].

Діяльність персоналу органів і установ виконання покарань може створити певні умови для зміни засудженого, однак вести мову про досягнення цього завдання можна, переважно, вже після відбуття ним покарання та успішної соціальної адаптації. Тому допомога на цьому етапі життя правопорушника стає одним із ключових завдань нашого суспільства та держави.

Процес відбування покарання у виді позбавлення волі пов'язано з низкою негативних чинників, які ускладнюють соціальну адаптацію і реінтеграцію осіб, які звільняються з установ виконання покарань. Свій прояв це знаходить в послабленні родинних зв'язків, втрати навичок раціонального використання матеріальних і моральних ресурсів та прийняття адекватних рішень у різних життєвих ситуаціях. Після відбування покарання людина залишається один на один з проблемами, які самій їй вирішити практично неможливо. На жаль, у більшості випадків, це й призводить до повторного вчинення злочинів, а відтак – зростання рецидивної злочинності [4, с. 149].

Для виявлення реального стану впровадження нормативних приписів було проведено опитування осіб, що звільнились з установ виконання покарань та перебували у реабілітаційних центрах Полтави та Харкова. Серед поширених проблем, з якими довелося зіткнутися колишнім засудженим, є наступні: житлові (21%); відсутність засобів для існування на перший час (14%); працевлаштування (15%); незнання того, куди можна звернутись за реальною допомогою (9%); інші побутові проблеми (7%); негативне ставлення оточуючих (6%); нездатність до адаптації в нових умовах життя (6%); отримання документів (5%); відновлення родинних стосунків (5%); негативне ставлення рідних (4%); медична допомога (3%); освіта (2%). На жаль, як відмічають респонденти, більшість з вказаних проблем залишаються невирішеними навіть через рік-два після звільнення [4, с. 155–156].

Положення особи, яка відбула покарання, є досить важким тому, що в період позбавлення волі вона щоденно підкорялась правилам тюремного розпорядку, об'єктивно втрачала здатність до самостійності, відвикала від необхідності піклуватися про себе, у всьому покладалась на «передбачливість» адміністрації. В результаті при виході «на волю» така особа виявляється не завжди готова до того, щоб включитися в трудову діяльність, а навпаки, вона схильна йти шляхом, який не рідко приводить до нових злочинів.

На жаль, у повсякденному житті особам, звільненим від відбування покарання, часто відмовляють у працевлаштуванні. Пояснюється це банально – небажанням брати на себе відповідальність за дії та вчинки такої особи через можливість вчинення нею протиправних діянь. Такий «безпечний» підхід справляє лише негативний вплив на особу, що звільнилася з місць позбавлення волі, оскільки вона відчуває себе непотрібною для суспільства та відторгнутою державою.

Як наслідок, нерідко мають місце випадки, коли особи, звільненні з установ виконання покарань або з місць попереднього ув'язнення, не досягнувши

свого виправлення, неотримавши своєчасної допомоги в трудовому і побутовому влаштуванні, знову вчиняють рецидивні злочини (понад 20% від звільнених), що, в свою чергу, зводить нанівець ресоціалізаційний процес.

На сьогодні задача виправлення засуджених не може обмежуватись лише впливом пенітенціарної системи, виправлення засуджених є комплексною загальнодержавною задачею, у вирішенні якої повинні брати участь як державні, так і недержавні органи, організації, що мають відношення до її реалізації

Література:

1. Шкута О. Наукові погляди на проблему виправлення та ре соціалізації засуджених, які відбувають покарання в колоніях середнього рівня безпеки // Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Юридичні науки. – Запоріжжя: ЗНУ, 2010. – С. 201–206.
2. Конопельський В. Я. Ступінь виправлення засуджених до позбавлення волі: окремі аспекти законодавчого визначення [Електронний ресурс] / ВЯ. Конопельський // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. – № 1 (2), 2001. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nvlduvs/2011_1_2/kvyazv.pdf. – Заголовок з екрана.
3. Кревсун О. М. Виправлення та ре соціалізація засуджених до позбавлення волі на певний строк, які звільнюються від відбування покарання [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://yvu.com.ua/vypravlennya-ta-resotsializatsiya-zasudzhenyh-do-pozbavlennya-voli-na-pevnyj-strok-yaki-zvilnyayutsya-vid-vidbuvannya-pokarannya/> – Заголовок з екрана.
4. Яковець І., Автухов К., Таволжанський О. Виправлення засуджених через застосування кримінальних покарань: реалії та перспективи. Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані: монографія. Миколаїв: Ліон, 2016. С. 126–162.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КРИМІНОЛОГІЇ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА

**СУЧАСНА НАУКА
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

Матеріали «круглого столу»
для студентів, аспірантів та молодих вчених

(Харків, 25 квітня 2018 року)

Харків
«Право»
2018

УДК 343.988
С89

Редакційна колегія:

д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін (*голова*);
д-р юрид. наук, проф. А. Х. Степанюк;
канд. юрид. наук, доц. К. А. Автухов (*відповідальний секретар*);
канд. юрид. наук, доц. М. В. Романов;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
канд. юрид. наук, ас. О. В. Гальцова

Сучасна наука кримінально-виконавчого права : матеріали «круглого столу» для студентів, аспірантів та молодих вчених (Харків, 25 квітня 2018 р.). – Харків : Право, 2018. – 468 с.

ISBN 978-966-937-444-8

У збірник увійшли наукові доповіді та тези виступів учасників «круглого столу», присвяченого перспективам реформування кримінально-виконавчої системи України. Матеріали подані в авторській редакції.

УДК 343.988

ISBN 978-966-937-444-8

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2018
© Оформлення. Видавництво «Право», 2018

Наукове видання

**СУЧАСНА НАУКА
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ПРАВА**

Матеріали «круглого столу»
для студентів, аспірантів та молодих вчених

(Харків, 25 квітня 2018 року)

Видається в авторській редакції

Підписано до друку з оригінал-макета 13.06.2018.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 27,2. Обл.-вид. арк. 28,8. Вид. № 1923.
Тираж 100 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ТОВ ПРОМАРТ
Тел. (057) 717-28-80